



Johan Streng

Lootin talo

LOOTIN TALO

JOHAN STRENG

LOOTIN TALO

Valmistaja:Books on Demand GmbH

Norderstedt, Saksa

Kustantaja:Books on Demand

Helsinki, Suomi

ISBN: 978-952-498-504-8

Judenhaus oli kaunis jugend-tyylinen rakennus Fasanenstrassella, juutalaisten varakkaiden ihmisten suosimalla lehtevien lehmusten reunustamalla puistokadulla Kurfürstendammin eteläpuolella. Talon pohjakerroksessa julkisivun puolella oli elintarvikkeja siirtomaatavaraliike ja hautaustoimisto. Sisäpihalle johti kaariholvinen porttikäytävä, jonka yläpuolella oli kultaisin kirjaimin kirjailtu talon nimi Judenhaus.

Talon oli Amos Aschenbach hankkinut omistukseensa jo ennen maailmansotaa rakennuslalla hankkimansa vaurauden turvin uskonveljeltään Lootilta, joka oli muuttanut tyttärineen esi-isiensä maille vähäpätöiseen Soarin kaupunkiin, missä häntä ei kukaan tuntenut. Vanhoilla ystävillä oli tapana muistellen poismennyttä puhua Lootin talosta. Amos oli säilyttänyt vankan taloudellisen asemansa maailmansodan aikana rakentamalla kasarmeja sotilaiden käyttöön ja internointileirejä sotavankeja varten. Amos oli nöyrä, juutalaisten tavoin Jahveen luottava synagogan kävijä, joka mielellään antoi kymmenyksensä rukoushuoneen ylläpitämiseksi kuitenkin varsin mutkikkaan kirjanpidon jälkeen jääneestä ansiosta, mikä lukuisten vähennysten ja rahastosiirtojen jälkeen oli määrältään sängen vähäinen. Amos Aschenbach nautti kunnioitusta rikkaiden juutalaisten Fasanenstrassen synagogan rab-

bien keskuudessa, kävi säännöllisesti rukoilemassa ja tuli valituksi seurakunnan vanhempain neuvostoon.

Sota kuitenkin toi hänen elämäänsä pitkän mustan varjon. Tai ei niinkään sota, vaan sodan vielä riehussa maailmaan levinnyt toinen vitsaus. Espanjan tauti. Amos Aschenbachin rakas vaimo sairastui tautiin ja kuoli. Amos jäi pienen poikansa Moseksen kanssa kahdestaan ja pelätessään taudin iskevän itseensäkin Amos päätti kysyä neuvoa ystävältään, taitavaksi tunnetulta asianajajalta Samuel Morgens-terniltä. Ja yhteisen pohdinnan seurauksena päädyttiin siihen, että asianajaja Morgenstern lupautui alaikäisen Moses Aschenbachin omaisuuden vartijaksi. Aschenbach, joka piti poikaansa hieman huikentelevaisena luonteeltaan, halusi varmistaa, ettei vavalla hankittu kiinteä omaisuus valuisi vieraisiin käsiin. Niinpä laadittiin asiakirja, joka takasi, ettei mitään Aschenbachien omistamia taloja voitu myydä tai muutenkaan luovuttaa ilman Samuel Morgensternin tai hänen määräämänsä lupaa. Tämä tar-koitti sitä, ettei Moses Aschenbachilla ollut täysi-ikäiseksi tultuaankaan muuta kuin oikeus kiinteistöistä saatuihin tuloihin, joita tosin oli runsaasti etupäässä Neukölnin kaupunginosaan rakennetuista vuokrataloista. Ja täytyy sanoa Amos Aschenbachin olleen kaukaa viisas, sillä, kuten hän oli uumoillut, ei Moseksesta ollut mihinkään tavalliseen työhön. Päivät pitkin hän lorvaili ensin kadulla ja miehistyttyään kapakoissa ja erään pitkäksi venyneen kapakareissun jälkeen hän tylästi ilmoitti kihlanneensa Neukölnin työläiskortteleista kotoisin olevan iloty-

tön Miriamin. Alkutyrmistyksen jälkeen isän oli tyytyminen poikansa mielihohteesta syntyneeseen rakkaussuhteeseen. Häät vietettiin juutalaisten tapojen mukaisesti hiiskahtamatta mitään siitä, että morsiamella oli aikaisemmasta suhteesta syntynyt tyttölapsi, jonka kasvatuksen tämä oli antanut äitinsä huoleksi.

Tuohtuneena asioiden saamasta oudosta ja odottamattomasta käänteestä Amos luovutti kiinteän omaisuutensa lukuun ottamatta hienoa patriisitaloaan Fasanenstrassella säätiön nimiin, jonka asiamieheksi täysin valtuuksin hän nimitti ystävänsä asianajaja Samuel Morgensternin.

Varmuuden vuoksi Amos teetätti lisäyksen testamenttiinsa varmistaakseen sen, ettei avioeron sattuesssa penniäkään perheen omaisuudesta ajautuisi väärin käsiin, mikä tarkoitti, ettei Miriam-rouvalla ollut oikeutta miehensä omaisuuteen. Tämä tietysti harmitti nuorta rouvaa ja loi ensimmäisen särön nuorten räiskyvään lemмен liittoon.

Mutta sitten Saatana iski silmänsä Judenhausiin tai oikeammin Aschenbachiin tai niin ainakin puhuttiin lähipiirissä Amoksen kuoleman jälkeen. Mutta tosiasiassa syynä oli juutalaisten perisyntinä saatu ahneus. Amerikasta alkanut yleismaailmallinen lama oli kovin ottein kohdellut Amos Aschenbachin liiketoimia ja aivan kuin taivaan lahjana oli Neuköllnin SA:n piiripäälliköksi takin käännön jälkeen kohonnut entinen ammattiyhdistysmies Walter Schurrack tarjonnut jättimäistä urakkaa ensin Sachsenhauseniin muutaman kilometrin päässä Berliinistä

pohjoiseen. Oli ilmennyt tarvetta rakentaa kansanvihollisia vastaan eristysleirejä Dachaun tapaan ja Aschenbachin rakennusfirmalla oli kokemusta kertynyt maailmansodan ajalta vankileirien rakentamisesta. Schurack, joka oli SA:n rakennustoimikunnan jäsen, lupasi järjestää urakan ilman kilpailuttamista. Ja kun muita töitä ei juuri ollut saatavilla eikä kivitaloja voinut varastoonkaan rakentaa, ilmoitettiin Aschenbach halukkaaksi ottamaan urakan vastaan kohtuullista korvausta vastaan. Asia eteni joutuisasti rakennustoimikunnassa ja parin viikon kuluttua saattoi Schurack ilmoittaa asian edistyneen siihen vaiheeseen, että sopimus oli vain allekirjoitusta vailla. Mutta matkaan oli tullut kuitenkin pieni mutka. Olisi yhteiskunnallisista syistä, kuten Schurack todisteli, syytä solmia sopimus yhtiömuotoisen rakennusyhtymän nimissä, jolloin Aschenbachin juutalainen tausta ei tulisi häiritsevästi esille ja samalla voisi Schurack merkitä osan yhtiön osakkeista itselleen. Vaihtoehtona oli perustaa kommandiittiyhtiö, jonka äänetön yhtiömies olisi Aschenbach. Velkojen vakuudeksi tarvittiin pantti ja sellaiseksi sopi kiinnitys Judenhausin kiinteistöön. Kellot eivät soineet Aschenbachin pesunkestävän liikemiehen kallossa ennen kuin oli myöhäistä perua koko keikka. Kommandiittiyhtiö nimeltään KZ-Bau perustettiin ja hankkeen vetäjäksi ryhtyi Schurack. Ensi töikseen uusi johtaja ilmoitti, etteivät Aschenbachia vuosia palvelleet puolalaista taustaa omaavat Elbtalin Blasewitzistä kotoisin olevat luotetut muurarit olleet kelvollisia osallistumaan työhön vaan, että Työliiton mukaan hankkeeseen piti palkata työttöminä olleita Neukölnin rakennustyöläisiä, joista

Aschenbachilla oli ollut huonoja kokemuksia heidän ainaisten työriitojen ja lakkouhkausten vuoksi. Mutta mikä auttoi. Aschenbach lähetti pahoilla mielin vanhat työmiehensä, joihin hän oli kiintynyt kotiseurakkauden sitein, takaisin Dresdeniin. Tosin ei ilman rahallista avustusta. Ainoastaan Ziedlovskin, maan kuulun painijamestarin hän onnistui palkkaamaan omistamansa talon, Judenhausin talonmieheksi. Ziedlovski oli nähnyt parempiakin aikoja ja valittu tulevia Berliinin olympiakisoja varten Saksan joukkueen valmennusrinkiin. Mutta paria vuotta ennen kisoja oli tämä tähän asti voittamaton painijamestari hänelle käsittämättömästä syystä syrjäytetty joukkueesta. Toisin sanoen oli annettu potkut. Syynä ei suinkaan ollut vihamielisyys tai kateus. Ei sinnepäinkään vaan se, ei niinkään vähäpätöinen syy, että painijamestari ei täyttänyt arjalaisuuden vaatimusta ja olisi merkinnyt skandaalia, jos Ziedlovski olisi sattunut voittamaan kultamitalin, mikä kaiken todennäköisyyden nimissä oli odotettavissa. Hänen suorituksensa olisi ollut omiaan vähentämään arjalaisen rodun ylivertaista asemaa maailmassa ja erinomaisuutta urheilijanuorukaisten eliittikansana.

Liian myöhään Aschenbach huomasi joutuneensa loukkuun rakentamaan eristysleirejä uskonveljiään, juutalaisia ja muita alempirotuisia varten. Schurack vaati häpeämättömästi kynnysrahaa rakennustoimikunnan jäsenille ja itselleen urakan välittämisestä ilmoittaen yksikantaan, ettei juutalaissioilla ollut asiaa valtion hankintoihin. Aschenbach närkästyi tästä julkeasta puheesta, eikä syyttä. Hän kieltäytyi

kunniasta maksaa lahjuksia ja purki yhtiön Schurackin uhkailuista huolimatta. Vain muutama päivä sen jälkeen Amos Aschenbachin eloton ruumis ajautui Müggelseen rantaan lähellä hänen kesähuvi-laansa.

Gestapo tutki tapausta ja lopputoteamuksestaan tutkintapöytäkirjaan kirjasi puolanjuutalaisen rakennusurakoitsija Amos Aschenbachin kuolleen oman käden kautta hukkumalla. Tapahtuneeseen ei liittynyt tietävästi rikosta, ellei sellaiseksi katsottu sitä, että ihminen riisti hengen itseltään. Ja, jos niin katsottaisiinkin, ei rikoksesta voitu tuomita rangaistusta, koska rikoksentekijä oli jo kuollut ja haudattukin uskontokuntansa asianomaisin menoin.

Talonmies Zugmunt Ziedlovskin aamu marraskuun yhdeksäntenä päivänä alkoi totunnaisesti herätyskellon soittoon. Talonmies viivytteli ylösnousemistä kymmenisen minuuttia, kunnes vaimon keittämä aamukahvi oli valmista. Syötyään puolikkaan pantonista rasvaisen juuston kera Ziedlovski aloitti talonmiehen työt. Mikään seikka ei viitannut siihen, että illansuussa hän olisi kuollut mies. Ensi töikseen Zugmunt aukaisi talon takorautaisen kauniisti koristellun portin, mistä porttikäytävän kautta avautui näkymä sisäpihalle. Ziedlovski katsahti kadulle molempiin suuntiin. Tähän aikaan aamusta ei Fasanenstrassella ollut kulkijoita. Vain kauppias Wilhelm Flug oli tapansa mukaan palaamassa Hackishes Torilta, mistä hänellä oli tapana hankkia tuorevihannekset ja leivonnaiset puotiinsa ja tulo- matkalla poiketa kalatorilla.

– Huomenta kauppias, joko olette hankkinut hanhea Martinpäiväksi, uteli talonmies touhukkaalta kauppiaalta.

– Te olette myöhässä hyvä mies. Hanhet ovat jo tehneet kauppansa, sanoi Flug ja heilauttaen kättään tervehdykseksi työntyi takaoven kautta liikkeeseen, asetteli näyteikkunaan kyltin, mistä kävi ilmi, että kaupasta oli saatavana Kosher- aterioihin tarvittavia tuotteita. Kyltti ei suinkaan ollut tarpeen. Kaikki Fasanenstrassen varakkaat juutalaiset olivat olleet

hänen asiakkaitaan jo vuosikaudet ja näiden palvelemiseen oli pääasiallisesti perustunut hänen liikeyhteisönsä.

Vuokra-auto pysähtyi aivan porttikäytävän eteen ja nuori naishenkilö poistui talosta tuomari Richterin saattamana. Ennen eroamistaan nainen suuteli tuomaria intohimoisesti. Tässäkään ei ollut mitään outoa. Laura von Altmanilla oli tapana kerran pari viikossa epäsäännöllisin ajoin viettää yönsä tuomari Richterin huoneistossa, mitä jotkin talon asukkaat pitivät jotenkin epäsiveellisenä tai ainakin bohemielämän piiriin kuuluvana ottaen huomioon tuomarin nauttiman suuren kunnioituksen.

– On tulossa kaunis päivä, tervehti Richter talonmiestä.

– Kyllä vain mutta hieman koleaa. Oli hyvä asia, ettei minun tarvitse todistaa oikeudessa. Käsittehdän, että on kiusallista puuttua isäntäväen riitoihin.

– Ymmärrän hyvin kantanne. Riittänee, että rouva Hahne kertoo havaintonsa. Eiköhän rouva Aschenbach saa vihdonkin haluamansa avioeron?

– Niinkö luulette?

Talonmies Ziedlovski oli pannut merkille, että Aschenbachien luona isännän poissa ollessa Müggelseen metsästysmajallaan oli usein vierailut siististi pukeutunut, mutta jotenkin tökerön oloinen mieshenkilö ja poistunut vasta pikkutunneilla ympärilleen pälyillen. Rouva taas oli, milloin ei ollut mennyt synagogaan rukoilemaan, tilannut vuokra-auton ja antanut kuljettajalle osoitteeksi Neuköln, Jahnstrasse. Ziedlovski oli kuvitellut rouvan käyvän tervehtimässä vanhoja tuttaviaan Neukölnissä, missä

hän oli elänyt nuoruutensa kukkeimmat päivät. Eräänä päivänä rouva oli pyytänyt talonmiestä autonkuljettajaksi ajamaan Neukölniin. Kesken matkan hän oli muuttanutkin mieltänsä ja pyytänyt Zugmuntia ajamaan Gestapon päämajaan Prinz-Albrektstrasselle, missä häntä vastassa oli mies mustassa univormussa hihassaan hakaristillä koristeltu nauha. Sama mies, jonka Ziedlovski oli nähnyt vierailevan Judenhausissa. Havainnoistaan Ziedlovski oli kertonut tuomari Richterille mutta sitten tullut katumapäälle peläten, mitä Moses sanoisi talonmiehen uteliaisuudesta. Ja niin oli Richter päättänyt jättää Ziedlovskin rauhaan, koska näyttö ei riittäisi avioeron saamiseen.

– Onko herra Aschenbachia näkynyt? kysyi Richter.

– En ole nähnyt pariin päivään, sen jälkeen kun Gestapo teki kotietsinnän hänen huoneistossaan. Luulen, että isäntä on mennyt Müggelseelle koirineen.

– Mistä kotietsinnästä te houraillette? kysyi Richter tiukkasanaisesti.

– Sikäli kuin ymmärsin, oli kysymys jonkin säätien asiakirjoista.

Richter harppoi ylös portaat kolmanteen kerrokseen toimistoonsa, missä hänen apulaisensa Martha Obstbaum jo oli järjestelemässä päivän juttuja kansioihin.

– Huomenta Martha. Tepä olette jo varhain liikkeellä. Luulin, ettei ketään ole vielä paikalla. Eikö Katz mene suoraan oikeuden istuntoon? Olen sopi-

nut, että minun juttuni tulevat esille vasta kymmenen jälkeen.

– Tämä toinen avioeroasia peruuntuu. Todistajaa ei ole saatu haastettua.

– Nämä huorintekijät ne aina pakoilevat vastuutaan, puuskahti Richter.

Martha Obstbaum katsoi moittivasti tuomaria.

– Voitteko tuoda pöydälleni kaikki Aschenbachin kiinteistöpaperit. Lukaisen ne vielä läpi ja sitten voitte viedä ne pankin tallelokeroon. Voitte jättää avaimen Lauralle.

– Kalenterinne mukaan teillä on Aschenbachin jutun jälkeen sovittu neuvottelusta pankissa hypoteekkiyhdistyksen kanssa. Ette varmaan tänään ota vastaan ketään asiakasta.

– Aivan niin ja sitten on vielä iltamenoja. Hilferin syntymäpäiväkekkerit Wintergartenissa.

– Ne ovat vasta huomenna, ojensi Martha

Aamutuimaan ei muita ihmisiä ollut liikkeellä. Talon sisäpihan takaosassa, missä asui tavallista väkeä, ei ollut vielä havaittavissa heräämisen merkkejä. Ziedlovski otti luudan käteensä, lakaisi tavan mukaan pihan puhtaaksi, tarkasti talon ovet, rasvasi joitakin kitiseviä saranoita ja hätisteli luudallaan kiimaisia naukuvia kissoja roskapönttöjen päältä. Ziedlovskin korvaan kantautui vasaran yksitoikkoinen nakutus ja kurkistaessaan hautausurakoitsija Völlerin auki jääneestä takaovesta, Ziedlovski huomasi Völlerin jo aloittaneen jokapäiväisen askareensa, arkkujen verhoamisen.

Kapteeni loi katseensa ympärilleen ikään kuin varmistuakseen, että kaikki oli valmista teloitusta varten, jolloin hänen katseensa kohtasi toisen kerroksen parvekkeelta irvokasta näytelmää katsovien lasten viattomat katseet. Hän epäröi hetken, katsahti teloitettavaan ja takaisin parvekkeelle ja viittasi poikia poistumaan sisätiloihin. Martin katsoi suoraan kapteenin kalanharmaisiin silmiin. Niitä silmiä hän ei voisi koskaan unohtaa.

Kapteeni epäröi hetkisen, mutta kokosi itsensä ja antoi tulikäskyn.

– Tulta.

Toimittajan eloton ruumis mätkähti maahan. Kapteeni kävi ruumiin luona ja todettuaan miehen kuolleeksi antoi määräyksen ruumiin kuljettamisesta kanavaan, mistä se löytyi useita kuukausia myöhemmin kevään tultua. Kapteeni katsoi parvekkeelle. Häntä värisytti, ei niinkään käskyn mukaan toimeenpantu teloitus, vaan lasten ilmeettömät kasvot, joilta ei näkynyt järkytyksestä muuta kuin hiljalleen poskille valuvat kyöneleet.

ISBN 978-952-49-8504-8



9 789524 985048